

LENİN VE EMPERYALİZM KURAMI: BİR NOT, BÖLÜM 2

Yıldırım Koç
Aydınlık Gazetesi, 16 Ekim 2020

Avusturya kökenli ünlü Marksist Karl Kautsky daha 1907 yılında “Sosyalizm ve Sömürge Politikası” kitabını yayımladı.

Marksistlerin Lenin öncesi analizlerinde hâkim olan anlayış, emperyalizmin emperyalist ülke proletaryasına zarar verdiğiydi. Emperyalist politikalar, askeri yayılmacılık sürecinde devlet aygıtını güçlendiriyor ve proletaryanın iktidar mücadelesini zorlaştırıyordu. Emperyalist sömürünün işçi sınıflarının yaşam düzeyini yükseltici ve bu ülkelerde siyasal ve sendikal hak ve özgürlüklerin genişletilmesini kolaylaştırıcı etkisi göz ardı ediliyordu. Ayrıca, sömürge ve yarı sömürge ülkelerin halklarının mücadele potansiyeli gözden kaçırılıyor, Türk, İran, Çin ve Meksika devrimleri önemsenmiyordu. Bu anlayışı savunanların büyük çoğunluğu, emperyalizme karşı mücadeleyi emperyalist ülke proletaryasının verebileceği ve vermesi gerektiği düşüncesindeydi.

Tekel kârına değinen bir Marksist, J.B. Marchlewski'dir. J.B. Marchlewski, 1912 yılında yayımlanan “Emperyalizm veya Sosyalizm?” başlıklı makalesinde, “Kapitalist kodamanların tekeli sömürsü çok büyük kârlar getirmektedir” demektedir.

EMPERYALİZMİN İTİCİ GÜCÜ

Karl Radek ise, 1912 yılında yayımlanan “Alman Emperyalizmi ve İşçi Sınıfı” çalışmasında, “emperyalizmin itici gücü” başlığı altında şunları yazıyordu: “İşçi sınıfı tarafından yaratılan artık değer, sermayenin tepesindekilerin ceplerine saf altın olarak dönebilmesi –kapitalist arzunun tek hedefi budur.”

Bu doğrultuda saptama yapan bir kişi de, ABD'deki Sosyalist Emek Partisi önderlerinden Daniel De Leon idi. D.D. Leon, Amerikan Emek Federasyonu (AFL) önderlerini “kapitalist sınıfın emek teğmenleri” olmakla suçluyordu. Lenin de, “Emperyalizm” kitabının 1920 yılındaki baskısına yazdığı önsözde “kapitalist sınıfın emek teğmenleri” ifadesini kullanıyordu. Lenin'in “Emperyalizm” kitabında tekellerin süper kârları ile işçi aristokrasisi arasındaki ilişki de çeşitli yerlerde incelendi.

Julian B. Marchlewski de 1904 yılı sonlarında yayımlanan makalesinde şöyle diyordu: “Tröst sisteminin doğal bir özelliği de çalışmalarının niteliği ve ücretlerinin düzeyi sayesinde işçi kitlesinin üstüne yükselen ve bunun sonucunda kendi sınıfıyla belirli bir çelişki içine giren bir işçi tabakası yaratmasıdır. (...) Tröstlerin göreceli olarak iyi ücretli işçilerinin kapitalizmin savunma askerleri haline dönüşme tehlikesi, hiçbir yerde Amerika’dakinden daha büyük değildir.”

Bu dönemde çok farklı bir görüş ileri süren kişi, İngiliz Marksist Ernest Belfort Bax’tı. E.B. Bax, çağdaşı Marksistlerden farklı olarak ve Lenin’den önce, daha 1896 yılında yazdığı bir makalede, sömürgeciliği reddetmekle yetinmiyor, Avrupa’nın zalimlerine karşı sömürge halklarıyla birlikte ortak silahlı mücadeleyi savunuyordu. (Ernest Belfort Bax, “The True Aims of ‘Imperial Extension’ and ‘Colonial Enterprise’”, 1896.)

Bazı sosyalistler sömürgelere uygarlık götürüldüğünden söz ederken, E.B. Bax, sermayenin sömürgelerde yol açtığı tahribata dikkat çekiyordu.

LENİN’İN ÖNCÜ TESPİTLERİ

Lenin, daha 1908 yılında, “Dünya Politikasında Tutuşacak Malzeme” başlıklı yazısında şöyle diyordu: “Sınıf bilinçli Avrupa işçisinin şimdi Asya’da yoldaşları vardır ve bunların sayısı büyük bir hızla büyüyecektir.” Lenin 1908 yılında yazdığı “Balkanlar ve İran’daki Olaylar” yazısında, Rus-Japon Savaşının ve 1905 Rus Devrimi’nin Asya halklarının siyasi uyanışına büyük bir güç verdiğini belirtiyordu.

Lenin, 1911 yılında yayımlanan bir yazısında da şöyle demektedir: “Rus devrimi Asya’nın her tarafında bir demokratik devrimler çağı başlattı ve şimdi 800 milyon insan tüm uygar dünyanın demokratik hareketine katılmaktadır.”

Julian B. Marchlewski, 1912 yılında yayımlanan “Emperyalizm veya Sosyalizm?” makalesinde emperyalizmin Çin, Türkiye ve İran’da yol açtığı devrimlere değiniyordu. Lenin’in 1913 yılında yayımlanan “Geri Avrupa ve İleri Asya” yazısında da şu değerlendirme yer almaktadır: “Tüm genç Asya, yani yüz milyonlarca Asya emekçisi, tüm uygar ülkelerdeki proletaryada güvenilir bir müttefike sahiptir. Hem Avrupa halklarını, hem de Asya halklarını kurtaracak olan zaferini yeryüzündeki hiçbir güç engelleyemez.”

Lenin 1914 yılında yazdığı “Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı” çalışmasında, Batı Avrupa’da burjuva demokratik devrimleri çağının kapandığını belirtiyordu. Doğu Avrupa ve Asya’da burjuva demokratik devrimler dönemi 1905’ten önce başlamamıştı. Rusya, İran, Türkiye ve Çin’de devrimler olmuştu. Bu olaylar bağımsız ulusal devletler kurmayı amaçlayan bir dizi burjuva demokratik milli hareketin uyandığını göstermekteydi. Bu durum, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının önem kazanmasına yol açıyordu.

ULUSLARIN KENDİ KADERİ

Lenin, 1916 yılı Nisan ayında yayımlanan “Sosyalist Devrim ve Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı” yazısında şunları yazıyordu: “Sosyalistler sömürgelerin tazminatsız olarak koşulsuz ve derhal kurtuluşunu talep etmekle yetinmemeli (ve bu talep, siyasi olarak, kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasından başka bir şey ifade etmemektedir); bu ülkelerde ulusal kurtuluş isteyen burjuva demokratik hareketlerdeki daha devrimci unsurlara kararlı bir destek sağlamalı ve onları ezen emperyalist güçlere karşı ayaklanmalarına (ve eğer ortaya çıkarsa, devrimci savaşa) yardımcı olmalıdır.

Lenin, 1916 yılı Ekim ayında yazdığı “Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı Tartışmasının Özeti” yazısında da, “sömürgelerin kurtuluşu talebi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının tanınmasından başka bir şey değildir” diyordu.

Lenin, 1916 sonbaharında yazdığı “Marksizmin Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm” çalışmasında da şu değerlendirmeyi yapıyordu: “Sömürgelerin kurtuluşu ulusların kendi kaderlerini tayini anlamına gelir. Avrupalılar sık sık sömürge halklarının da uluslar olduklarını unutmaktadır ve bu ‘unutkanlığa’ hoşgörüyü bakmak şovenizme hoşgörüyü bakmaktır.”

Bu konuda önemli tartışmalardan biri, emperyalizm çağında milli savaşların olup olamayacağı konusundaydı. Rosa Luxemburg, “Sosyal Demokrasinin Krizi, Junius Broşürü” adıyla bir çalışma yayımlamıştı. Kitapçığın yazarının R. Luxemburg olduğu bilinmiyordu. Bu kitapta milli savaşlara karşı çıkılıyordu. Lenin, 1916 yılı Ekim ayında bu konuda yayımlanan yazısında, milli savaşların olamayacağı anlayışına karşı çıktı ve “emperyalizm çağında sömürge ve yarı sömürgelerin verdiği milli savaşlar yalnızca mümkün değil, ayrıca kaçınılmazdır” dedi. Aynı çalışma, emperyalist güçlere karşı verilen milli savaşların aynı zamanda ilerici ve devrimci olduğunu vurguladı.

LENİN’İN KATKILARI

Lenin’in emperyalizm kuramına katkıları, genellikle zannedildiğinin aksine, “Emperyalizm” kitabının dışındaki çalışmalarda öne çıkmaktadır. Lenin’in emperyalizm kuramına katkıları yalnızca “Emperyalizm” kitabı okunarak anlaşılabilir. Lenin için önemli olan, kapitalizmin emperyalizm döneminde yaşadığı dönüşümün sınıf mücadelesi ve devrim açılarından etkilerini kavrayabilmektir. Lenin, özellikle yukarıda belirtilen dört noktada öncülü ve çağdaşı Marksistlerden farklı bir anlayışı kavramış, emperyalizm kuramına büyük katkılarda bulunmuş ve bunu siyasi mücadelesinde etkili bir biçimde kullanmıştır.

Bu görüşlerimi çok daha geniş bir biçimde **Bilim ve Ütopya** dergisinin 2014 yılı Ocak sayısında yayımlanmış olan “Lenin ve Emperyalizm Kuramı” makalemde yazmıştım.

Bayram Yurtççek yazdıklarıyla bana haksızlık etmiştir.

BİTTİ